

UKÁZKA Z KNIHY FRANTIŠKA ŠUSTY

TRIKY, FINTY, VYCHYTÁVKY OD ZOOTRENÉRA PRO PSÍ SVĚT, co se mohou trenéři a majitelé psů naučit od trenérů zvířat v zoo

Kniha vyjde u nakladatelství Plot na podzim 2026

Již brzy bude možno udělat si **předobjednávku za sníženou cenu přímo od autora s podpisem**, popř. ve spojení se **slevou pro účastníky křtin knihy 7.11. 2026 na ČZU** – vše najdete na webu https://www.treninkjerozhovor.cz/t_cz/2845/760/aktuality/nova-kniha-v-roce-2026/

POZOR, DO 18.9. JE MOŽNOST VLOŽENÍ VAŠÍ REKLAMY DO KNIHY.

Bližší informace vám podám na mejlu treninkjerozhovor@seznam.cz

Pozn. Tato podkapitola následuje po vysvětlení tzv. rytmické habituace, tedy přivykání nervové soustavy na podnět (třeba hlasitý zvuk) pravidelným rytmem při slabé intenzitě). Tento trik je jejím rozvinutím. Odkazuje se také na několik dříve použitých triků a je součástí kapitoly „Na poradě uvnitř mozku, kde vysvětlují spolupráci vybraných částí nervové soustavy.

Trik čtrnáctý – opilý orchestr (kapela)

Představte si, že sedíte na oslavě kamarádových padesátin a posloucháte country kapelu, která mu přišla zahrát. V kapele jsou dvě kytary, jedny housle, banjo, basa, foukací harmonika, dvě zpěvačky a samozřejmě i bubeník. Koho z nich budete vnímat nejvíc a koho nejméně?

Pravděpodobně se o vaši pozornost budou nejvíce ucházet zpěvačky, protože krom melodie zpívají i text a obojí se při každé písničce neustále mění. Asi vás hodně upoutá i foukací harmonika, protože ta není úplně běžná a kromě toho má na starost sóla a improvizace ve chvílích, kdy se zpěvačky odmlčí. S houslemi to asi bude podobné. O dost méně už si nejspíš všimnete doprovodné kytary, basy a pravděpodobně nebudete nijak zvlášť vnímat bubeníka, tedy pokud nemá v oblíbě sóla a parádičky. A to tenhle nemá, prostě jen drží rytmus a sedí u nástroje někde vzadu za kapelou. Popravdě, pokud by v době, kdy se kapela připravovala na produkci, nepraštily rozdováděné děti do bubnu tak nahlas, až se všichni lekli, asi byste si

jeho nástroje ani nevšimli. Ano, jeden hlasitý úder uprostřed ticha, to bylo překvapení... ale když hraje celá kapela, tak se jeho pravidelný rytmus pro posluchače téměř úplně ztratí.

Kapela hraje, a protože jsou to oslavencovi kamarádi, nedají se pobízet a napijí se s ním. A to postupně ovlivňuje jejich výkon a jeden po druhém začínají odpadat. Neodpadnou hned, každý se snaží vydržet, ale ozývá se méně a méně... až nakonec ztichne. Už pomalu umlkly obě zpěvačky, basa i jedna kytara. Housle se ještě snaží, ale postupně mají delší a delší pomlky, kdy místo nich nastupuje foukací harmonika... ale na obou je vidět, že brzy zvadnou. I banjo je slyšet pořád méně... a v tu chvíli si možná poprvé všimnete, že jediný, kdo hraje pořád stejně, je bubeník, který stále drží rytmus. On jediný zřejmě nepije. V tuhle chvíli už ztichli všichni jeho kamarádi a bubeník, jako by si toho nevšiml, ještě minutku drží rytmus, ale záhy to hlasité bubnování do ticha vzdá i on a jde na bar. V tu chvíli přiběhnou k jeho bubnu děti, které vás tak vystrašily, a zkusí diváky vyděsit znovu. „Bum!“ ozve se do ticha...ale všem je to jedno. Teď už tahle rána nikoho nepřekvapí, ba dokonce si jí většina hostů ani nevšimla. Jejich nervová soustava se totiž na tenhle zvuk za poslední hodiny **habituovala**.

Tímhle přirovnáním jsem se pokusil přiblížit fungování triku, který se ukázal být účinný při předělání strachové reakce psa na střelbu. **Nevýhodou střelby je totiž to, že ji nelze trénovat rytmickou habituací** popsanou v předchozí kapitole. K tomu by nám u normálně používaných pistolí asi chybělo dostatečné opakování v rytmu, ale hlavně bychom nedokázali správně pracovat s pomalu rostoucí intenzitou zvuku a u mnoha psů bychom nenašli ten první slabý impuls, kterému pes nevěnuje pozornost. Proto si dříve, než začne opravdová střelba (v naší metafoře jí představoval jeden nečekaný a hlasitý úder do bubnu), **„připravím orchestr, do kterého pak bubeníka (výstřel) schovám“**. A čím si takový orchestr připravím? Bude **z jiných hlasitých zvuků, které se ale pro rytmickou habituaci hodí**. Takže například bouchání do sudu, dvěma prkny o sebe, kladivem o kovadlinu...alespoň pět druhů zvuků, které lze dělat v rytmu a u kterých můžeme pomalu zvyšovat hlasitost až na velmi vysokou. Jakmile jsme u všech dosáhli toho, že je pes ignoruje i při vysoké hlasitosti srovnatelné s výstřelem, vytvoříme z nich „orchestr“. V něm ale na rozdíl od normálních orchestrů nehraje více nástrojů naráz, ale nástroje se střídají podle pravidla **„každý úder jiný zvuk“**. Takže například hrajeme „skladbu“: sud – prkna – kovadlina – dvě petky o sebe – vařečka o hrnec... mezi každými dvěma zvuky uplyne víceméně stejná doba, řekněme cca dvou vteřin (záleží na vašem odhadu a hlavně potřebách zvířete). A jakmile mozek přivykaného zvířete v pohodě a

bez vzrušení zvládá tuhle „skladbu“, přidáme do ní výstřel. Ten musí být v každém případě **slabší nebo nejvýše stejně hlasitý jako ostatní zvuky ve „skladbě“**.

Přidávat ho můžeme dvěma způsoby:

1) Zazní jako jeden z nástrojů (takže třeba sud – prkna – kovadlina – tlumený výstřel – dvě petky o sebe – atd.)

2) Poprvé ho uvedeme společně s jiným silným zvukem, který ho bude částečně překrývat (takže vlastně taková zvuková „uniforma dobráka“ popsaná dříve v knize). V tom případě by to vypadalo třeba takhle: sud – prkna – kovadlina naráz s tlumeným výstřelem – dvě petky o sebe... Kterou verzi použijete právě vy, to záleží na vašem odhadu psa a také vašich schopnostech. V každém případě **u této metody ani ve chvíli, kdy se začne střílet, nedáváme psovi za zvládnutí výstřelu odměnu**. To by ho jen upozornilo, že se děje něco významného a my přeci **chceme neutrální reakci** na „vlastně nudné“ dění. Jakmile už je výstřel i ve své netlumené verzi pevnou součástí skladby (zatím třeba jako jeden zvuk z osmi), postupně začnou mizet ostatní nástroje, až nakonec zůstane jen samotný výstřel. Pokud kdykoli během procesu pes zpozorní podobně jako ve výše uvedené rytmické habituaci, je potřeba jít o krok či více zpátky (např. vrátit do orchestru některé již vyřazené nástroje).

O co se tu vlastně snažíme v rámci porady uvnitř mozku? S pomocí rytmické habituace ostatních „nástrojů“ snižujeme emoce u kreativce (amygdaly), takže nevyvolává poplach. Větší počet a variabilita zvuků pak pomáhá archiváři (hipokampu) zařazovat další a další zvuky do stejné kategorie „neškodných“. A protože externí konzultant (prefrontální kortex) má v tomhle stavu klid na práci, může pak oběma pomoci zobecnit i samotný výstřel na další neškodný zvuk.

U metody „opilého orchestru“ nemůžeme čekat, že proces proběhne během jediného tréninku, s největší pravděpodobností jich bude zapotřebí více. I tady platí, že **v každém dalším tréninku začínáme o několik kroků zpět oproti tomu, kde jsme minule skončili**.

Pojďme si to uvést na příkladu:

Příběh z praxe: Eliška a Míra

Je mnoho lidsko-psích dvojic, se kterými se potkám pro konzultaci jen jednou a dál už je to na nich. Tohle se týká hlavně výjezdních akcí, kde je hlavním smyslem najít pro každého účastníka nějaký postup, vyzkoušet první kroky a potom poradit majiteli další pokračování. Vím, že pro některé to naším setkáním skončí a dál nepokračují. Ti pak obvykle svůj problém nevyřeší, nebo si najdou jiný postup. Jsou ale i tací, o kterých se za pár týdnů či měsíců dozvím, že systematicky pokračovali dál a v tuhle chvíli mají problém vyřešen. Nevím proč, ale asi zdaleka největší skupinu těch, kteří šli trpělivě dál přesně podle návodu a vše vyřešili, tvoří záchranáři. A spojuje je obvykle nejen výdrž, ale hlavně schopnost pochopit hned na začátku podstatu cvičení, třeba ho

ještě vylepšit, a hlavně vytvořit si systém a pravidelný režim a ten dodržovat klidně i několik měsíců. Je to úžasná vlastnost. A pokud si k tomu ještě vedou tréninkové zápisky, pak se z nich stane parádní příklad pro ostatní. Přesně jako z Míry s Eliškou.

Tuhle dvojici věnující se intenzivně záchranářině jsem potkal poprvé v lednu 2024. Eliška byla mladá fenka australského honáka, které v úspěšném složení záchranářských zkoušek bránila silná reakce na střelbu. A nešlo jen o zkoušky, velké problémy v životě jim dělal i ohňostroj. Na cvičáku jsme začali se zvuky na hony vzdálenými od obojího. Naš orchestr jsme si vytvořili z bubínku, dvou dřev, duté nádoby na sušenky a kovové termosky. S každou z těch věcí jsme si v tréninku prošli proces rytmické habituace z předchozí kapitoly a tím jsme ještě ten den získali orchestr o čtyřech nástrojích, který Elišce zvesela koncertoval při její hře a cvičení. A v tu chvíli se k tomu začal přidávat výstřel „poplašňákem“. Ten byl nejprve tlumený a slabší než ostatní nástroje v orchestru, v poměru přibližně jeden výstřel na 7 jiných zvuků. Na téhle úrovni jsme v rámci jedné akce skončili a dál pokračoval Míra sám. Elišku kompletně zbavil reakce na střelbu přibližně za půl roku a paralelně s tím výrazně omezil reakci na ohňostroj do té míry, že si při ohňostroji sice přisedne k noze pro větší kontakt a bezpečí, ale nepanikaří a s Mírou normálně komunikuje a reaguje na jeho signály. Celý proces by se dal shrnout přibližně do těchto bodů:

1) Habituace na první nástroj orchestru: Tohle v našem případě proběhlo ještě pod mým vedením v rámci jediného tréninku. Vzal jsem dvě dřívka a postupovali přesně podle návodu uvedeného výše u rytmické habituace (až do bodu 5 – tedy velmi hlasité zvuky ozývající se v rytmu. Bod 6, tedy „překvapení z ticha“, v tuhle chvíli není nutný, i když je pravda, že neuškodí. Tento první nástroj je pro psa i pro člověka takový modelový příklad, na kterém se učí člověk i pes. Člověk se učí reagovat na psí signály a pes se učí, že tohle opravdu není nic, co by ho ohrožovalo, a že je to vlastně normálka. Na poradě uvnitř mozku je to také pro všechny tři účastníky první modelový příklad, podle kterého už budou vyhodnocovat všechny ostatní. **Je tedy dobré tenhle první nástroj dělat poctivě, soustředěně a nespěchat, o to rychleji vám pak půjdou další kroky.**

2) Vytvoření celého orchestru: Úplně stejným postupem jako první nástroj procvičíme i

další zvuky – kromě výstřelu. I tohle jsme udělali s Mírou a Eliškou ještě společně na cvičáku, protože to díky dobře zvládnutému kroku 1 bylo o dost rychlejší. Jakmile jsme se u všech nástrojů dostali **v rytmu** na vysokou hlasitost, uděláme z nich orchestr. To znamená, že zachováme stále stejný rytmus, ale střídáme zvuky. V našem případě to byl bubínek – dvě dřeva o sebe – dřevem do

plastové nádoby – dřevem do kovové termosky.

3) Orchestr mění melodie: **Ve stále stejném rytmu¹ pokračujeme ve stále stejných nástrojích, které už máme, ale měníme jejich pořadí, aby nevznikl stereotyp a psovi nedělalo později problém, když se objeví nový zvuk. Pro další postup potřebujeme co největší variabilitu, ale vždy pro psa zvladatelnou. Klidně může některý nástroj zaznít i vícekrát po sobě nebo dva nástroje naráz (v tom případě oba přiměřeně zeslabíme).**
Pořád platí, že pokud bychom zaznamenali první reakci psa, tak zachováme rytmus,

¹ Možná se ptáte, proč měníme pořadí zvuků, ale ne rytmus. Stále stejný rytmus je jednak onou jistotou, předvídatelnou záležitostí, která pomáhá členům „porady v mozku“ v klidu zařadit podnět do stejné kategorie, ale především je nutný k tomu, aby nervová soustava psa vždy po impulzu (zvuk) stihla do dalšího zvuku zrelaxovat. Pokud bude rytmus moc rychlý, nestihne mezi zvuky nervová soustava zrelaxovat a každý další ji dostane na vyšší úroveň stresu. Pokud bude rytmus moc pomalý, stanou se ze zvuků překvapení z ticha. Je tedy třeba vytvořit optimální rytmus pro to které zvíře a tohoto rytmu se držet.

ale ubereme intenzitu (tedy hlasitost). A stále také platí, že pes má během „koncertu“ jinou činnost, při které ale není povel nucen setrvávat ve statické poloze (viz výše). I tuhle fázi jsme s Mírou dělali ještě spolu na cvičáku, šlo to poměrně rychle.

- 4) Do orchestru přidáme výstřel: Nyní už zní hlasitý koncert zvuků v pravidelném rytmu. Na nástroje ozývající se rytmicky po sobě se pes již habituoval a neřeší je. V tuhle chvíli stále udržujeme stejný rytmus, ale do orchestru přidáme výstřel. Ten bude **nejprve tlumený, slabší než ostatní zvuky, a bude se objevovat vzácně**. V našem případě to bylo cca jeden ze sedmi zvuků nebo i méně a i tohle jsme dělali ještě na cvičáku. Lze to provést i tak, že první výstřel zazní společně s jiným nástrojem, který ho částečně zvukově překryje (vlastně taková „uniforma dobráka“ aplikovaná na zvuk), a teprve později se začne ozývat samostatně. Pokud chcete jít cestou překrytí druhým zvukem, bylo by vhodné v kroku 3 občas udělat dva neškodné zvuky naráz, aby překrývání zvuků nebylo pro psa novinkou. Psa se snažíme nevyděsit. Ideální je, pokud si výstřelu v orchestru vůbec nevšimne. Pokud si ale všimne, **tak bychom na něm měli v ideálním případě pozorovat jen slabou reakci, jakési zpozornění...** a my dál provozujeme náš koncert známých zvuků bez výstřelu (opakujeme krok 3) do doby, než to pes přestane řešit. **Pokud by psa náhodou první výstřel vyděsil příliš, pak je vhodné přerušit cvičení, se psem si pohrát, odvézt jeho myšlenky jinam a potom trénink ukončit orchestrem velmi zeslabených zvuků bez výstřelu** (viz zásada poslední dobré vzpomínky z počátku knihy). S Mírou a Eliškou jsme v této fázi na cvičáku končili.
- 5) Výstřel se hlasitostí vyrovná ostatním nástrojům (jen vyrovná, nepřekoná): Tuhle fázi už dělal Míra podle instrukcí doma. Trénoval cca jednou za dva dny a v jeho domácím orchestru byla plechovka se šrouby, prkénka, bubínek, píšťalka a řehtačka. Nástroje orchestru, které Eliška neznala, nechal nejprve projít krokem 1 a 2 tohoto návodu, což ale nebyl problém, protože pro Eli už tenhle postup nebyl žádnou novinkou. Do hotového orchestru přidal tlumený výstřel ve stejném poměru jako na cvičáku a postupně ho v trénincích dělal hlasitější, až se vyrovnal ostatním nástrojům. **V každém novém tréninku začínal o několik kroků zpět** (tedy na nižší hlasitosti, než které dosáhl v tréninku předchozím, tuhle zásadu jsme si už zdůrazňovali dříve). A pamatujte, **dokud se hlasitost problematického výstřelu nedostala na úroveň hlasitosti ostatních zvuků, nemůžeme zároveň zvyšovat četnost výstřelů v rámci koncertu**. Naopak, se zvyšující se hlasitostí je vhodné četnost výstřelů snížit. A pozor, hlasitost výstřelu se hlasitosti nástrojům vyrovná, ale nepřekoná ji. Na extrémní hlasitost jsme zatím psa nepřivykli. Pokud je reálný výstřel u zkoušek hlasitější než

kterýkoli nástroj vašeho orchestru, pak zatím tenhle tréninkový tlumte nebo se vraťte do kroků 1–3 tohoto návodu a pokuste se udělat svůj orchestr bez výstřelu stejně hlasitý, jako bude výstřel u zkoušek.

- 6) Muzikanti z orchestru odpadávají: *V tuhle chvíli se děje přesně to, jako když v našem příběhu opilí muzikanti jeden po druhém přestávali hrát. Jinými slovy ubývá nám typů zvuků a tím se výstřel stává významnějším. Jeho četnost se nemusí zvýšit, klidně to může být stále třeba 1:7 jako v našem příkladu, ale zbytek orchestru je čím dál tím méně pestrý. Nakonec zůstanete třeba u toho, že šestkrát zachrastí plechovka s hřebíky a jednou vystřelí poplašňák... a pak zas šestkrát plechovka s hřebíky. **Určitě by se neměl ozvat výstřel dvakrát po sobě.** Nástroje, které jste odložili, můžete vzít zase zpět do hry (jeden si odpočine, druhý hraje za něj). A pozor, v této fázi **je vhodné alespoň dočasně zvuk výstřelu zase ztlážit** (pravidlo o rozvolnění kritérií) a teprve později se dostat na stejnou hlasitost, jako v předchozím kroku. Jak už bylo napsáno výše, pořád je potřeba dávat pozor na první reakci psa a jít při ní alespoň o krok zpět, abychom ho neuvedli do velkého stresu.*
- 7) Překvapení z ticha s jinými nástroji: *Je dobré si uvědomit, že v tomto tréninkovém procesu zatím pes fázi překvapení z ticha ještě nezažil. V postupu pro rytmickou habituaci jde o krok 6. **A právě proto provedeme tenhle krok (přesně podle návodu na rytmickou habituaci) nejprve s jinými nástroji orchestru, než je výstřel.** Pokud chcete a víte, že pes tato překvapení zvládá v pohodě, můžete si v téhle fázi přidat i „slib po akci“ (krok 7 předchozího návodu na rytmickou habituaci). Může nám pomoci později u opravdové střelby.*
- 8) Překvapení z ticha s výstřelem: ***V tomhle kroku chceme jít na jistotu a nevyvolat paniku.** Překvapení z ticha proto bude opravdu **o dost tišší než reálná střelba**... první výstřel se tedy například ozve z velké vzdálenosti a než nastane další, musí mít pes dost času na to, aby se jeho nervová soustava zase uklidnila. **Určitě nestřílejte dvakrát krátce po sobě.** Pokud jste si v předchozím kroku nacvičili „slib po akci“ a pokud psovi pomůže, můžete ho v téhle fázi použít, například pokud se na vás po výstřelu podívá, co to bylo. **Určitě ho nepoužívejte, pokud by se pes dostal do skutečné paniky**... v takovém případě by si ho mohl spojit s tímhle špatným stavem. Celkově se panice snažíme vyhnout, proto je zvuk slabý... ale kdyby pes začal náhodou jevit známky paniky, tak určitě dál nestřílejte, nechte psa uklidnit a v příštích pár trénincích jděte v nácviku zpátky alespoň ke kroku 3 nebo 4 tohoto návodu.*

- 9) Zesílení překvápka: Pokud je pes s výstřelem v dálce v pohodě, děláme jej silnější, resp. bližší, až se nakonec dostaneme na standardní hlasitost výstřelu v blízkosti psa. Pokud vám funguje „slib po akci“, můžete ho teď použít, pokud o něj pes stojí. Ale pokud se na nic neptá, ani bych zbytečně „neodpovídal“ a slib po akci bych nepoužíval. **Zároveň doporučuji, aby mezi výstřely bylo dost času na relax (aby druhý výstřel nezastihl psa na vyšší úrovni stresu a nedostal ho výš než ten první) a aby nebyl každý další výstřel silnější než předchozí. Často bývá lepší (jako u mnoha jiných cvičení) zvyšovat náročnost „v průměru“ a ne „plynule“. To znamená občas udělat situaci lehčí, občas těžší, ale v průměru navyšovat.**

Pojďme se vrátit zpátky k Mírovi a Elišce. Náš společný trénink proběhl 25. 1. 2024 a na konec procesu, kdy Eliška ani na střelbu nereagovala, se společně dostali v červnu 2024. Habituace probíhala přibližně jednou za dva dny a při každém dalším tréninku začínali nikoli na rekordu z minula, ale **o několik kroků zpět**. I když už pracovali na „překvapení z ticha“, Míra stejně vždy na začátku tréninku udělal orchestr ze dvou zvuků včetně tlumeného výstřelu (krok 6) a teprve pak zazněl po pauze nečekaný výstřel. **A celý proces prošli bez cílených odměn za zvládnutí střelby a jiných zvuků právě proto, aby Míra na zvuk zbytečně neupozorňoval a nepřikládal mu tím zbytečně velký význam.** Takže pokud byste se Elišky zeptali, jak jí bavil trénink na střelbu, asi by vám odpověděla: „Jaká střelba?“ A o to šlo. **Půl roku soustředění a mravenčí práce mělo mířit k tomu, aby si pes za celý půlrok nevšiml, že vůbec něco trénuje.** To chtělo od Míry trpělivost, soustředění a sebekontrolu hodnou tajného agenta. Gratuluju!

Více o knize na https://www.treninkjerozhovor.cz/t_cz/2845/760/aktuality/nova-kniha-v-roce-2026/